

Opgave 5 Sociale veiligheid ontsleuteld

Hieronder staan drie tekstfragmenten en één figuur uit het rapport *Sociale veiligheid ontsleuteld, veronderstelde en werkelijke effecten van veiligheidsbeleid*; Lonneke van Noije en Karin Wittenbrood, Rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau, juli 2008

tekst 5

Voor een veiliger samenleving zet de Nederlandse overheid uiteenlopende maatregelen in, variërend van meer politie op straat, het invoeren van cameratoezicht en het aanpassen van straatverlichting tot de opvang en begeleiding van risicojongeren en het opleggen van zwaardere sancties. Waarom zet de overheid juist deze maatregelen in en in hoeverre is dit een beargumenteerde keuze? Wordt de sociale veiligheid hiermee inderdaad bevorderd?

In deze studie worden de veronderstellingen van het recente veiligheidsbeleid in kaart gebracht en geconfronteerd met empirische bevindingen over de effectiviteit van maatregelen om de criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving terug te dringen. Met deze benadering kunnen beleidskeuzen in de toekomst beter worden onderbouwd. Kunnen we inderdaad verwachten dat door sneller en strenger straffen de recidive onder veroordeelden afneemt? Is het aannemelijk dat meer camera-toezicht leidt tot minder geweld?

figuur 1

Omvang van de criminaliteit per 100.000 inwoners van de bevolking, 1995-2008 (in absolute aantallen)^a

a De gegevens tot 2004 en vanaf 2005 zijn niet zonder meer vergelijkbaar, wegens de overschakeling naar de Veiligheidsmonitor rijk (VMR).

bron: SCP rapport, bladzijde 22, gegevens afkomstig van het CBS

tekst 6

Hoofdpijnen van het Veiligheidsprogramma

Rechtshandhaving

De eerste en zwaarste beleidslijn is die van de strafrechtelijke aanpak. (...)

5 Het eerste speerpunt binnen deze lijn is het wegwerken van het tekort in de strafrechtelijke keten, (...).

Door een verbeterde doorstroom in de justitiële keten kunnen twee specifieke groepen, die een tweede speerpunt vormen, de veelplegers en de

10 criminele jongeren, sneller, zekerder, zwaarder en meer op maat (of persoonsgericht) bestraft worden.

15 Begin 2003 zijn er prestatiecontracten afgesloten met de politie, waarin bijvoorbeeld is vastgelegd dat de politie in 2006 40.000 verdachten meer aan het OM doorstuurt dan in 2002.

20 Met het OM is vervolgens de afspraak gemaakt dat het de toegenomen instroom aan strafzaken van een adequate reactie voorziet. Tegelijkertijd is het de bedoeling dat het OM meer zaken zelf gaat afdoen,

25 om de druk op de rechterlijke macht te verlichten. (...)

De tweede beleidslijn toezicht en handhaving

Hierin staan vooral gelegenheidsbeperkende maatregelen centraal. Het belangrijkste speerpunt binnen deze lijn is het door zichtbaar toezicht en handhaving veiliger maken van specifieke locaties (...). Dit zijn plaatsen als stations, uitgaansgebieden, het gebied rond coffeshops, jeugdverzamelplaatsen, enzovoort. Het gaat overwegend om gebieden met een grote concentratie veelplegers, met name verslaafden, of risicjongeren. Men verwacht dat door de versterkte controle niet alleen overtreddingen en delicten worden voorkomen of sneller worden aangepakt, maar tegelijk ook overlast en verloedering worden teruggedrongen. Op verzoek van de gemeente kan het rijk risicogebieden aanwijzen als urgentiegebieden. Binnen deze urgentiegebieden spant de overheid zich in om wettelijke belemmeringen weg te nemen door onorthodoxe

50 maatregelen en door toezichthouders extra bevoegdheden te verschaffen. Tot de onorthodoxe maatregelen kunnen de wijziging van de privacy-wetgeving, de identificatieplicht, het preventief fouilleren en technopreventie gerekend worden. Een belangrijke maatregel is ook de uitbreiding van cameratoezicht. Onder voorwaarden mogen de camera-registraties gebruikt worden voor de opsporing van verdachten. (...)

Derde beleidslijn: kwaliteit van de leefomgeving

De derde beleidslijn start niet vanuit de wijze waarop men de criminaliteit wil aanpakken (bijvoorbeeld via bestraffing, resocialisatie of toezicht), maar vanuit een veiligheidsstreven. (...)

Deze beleidslijn richt zich dan ook niet direct op het bestrijden van de ernstiger vormen van criminaliteit, maar op het tegengaan van overlast en verloedering, en het vergroten van veiligheidsgevoelens in de stad en de eigen wijk. (...)

bron: SCP rapport, bladzijde 41-44 (ingekort)

Opgave 5 Sociale veiligheid ontsleuteld

Bij deze opgave horen de teksten 5 en 6 en figuur 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In opdracht van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie hebben onderzoekers van het Sociaal en Cultureel Planbureau een rapport opgesteld over de effectiviteit van maatregelen die de kabinetten-Balkenende I (2002-2003), II (2003-2006) en III (2006-2007) hebben genomen om de criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving terug te dringen. Het tegengaan van criminaliteit, overlast in de openbare ruimte en onveiligheidsbeleving wordt het vergroten van de sociale veiligheid genoemd.

De titel van dit rapport dat op 9 juli 2008 verscheen, is: *Sociale veiligheid ontsleuteld, veronderstelde en werkelijke effecten van veiligheidsbeleid*.

Deze opgave bevat vragen naar aanleiding van het rapport van de SCP-onderzoekers.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en het ministerie van Justitie zijn vanuit verschillende taken van de overheid betrokken bij het veiligheidsbeleid.

- 2p **24** Noem van elk ministerie een taak met betrekking tot het veiligheidsbeleid.

Het verschijnen van het rapport *Sociale veiligheid ontsleuteld*? kun je plaatsen in één van de fasen van het systeemmodel van het proces van de politieke besluitvorming.

- 2p **25** Welke fase van het systeemmodel van het proces van de politieke besluitvorming is dat? Licht je antwoord toe.

Lees tekst 5.

In de regels 17-20 wordt gesproken over “empirische bevindingen over de effectiviteit van maatregelen om de criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving terug te dringen.” De onderzoekers hebben 152 Nederlandse empirische onderzoeken in kaart gebracht. Eén van hun bevindingen was dat 55 procent van deze empirische onderzoeken niet experimenteel van opzet was. Daarom is het moeilijk vast te stellen of een bepaalde overheidsmaatregel effect heeft gehad. Bijvoorbeeld: Is het aannemelijk dat cameratoezicht leidt tot minder geweld? (regels 27-28).

- 3p **26** Beschrijf een experimentele onderzoeksopzet om te kunnen concluderen of cameratoezicht al dan niet leidt tot minder geweld.

Zie figuur 1.

De gegevens in figuur 1 geven inzicht in de omvang van de verborgen criminaliteit of het zogenoemde dark number.

- 2p **27** Op wat voor soort onderzoek zijn de gegevens van figuur 1.1b gebaseerd en op welke wijze kan de omvang van het dark number van geweldscriminaliteit worden berekend?
- 2p **28** Noem een ander type van kwantitatief onderzoek dan gebruikt is in figuur 1 dat gegevens oplevert over het dark number. Geef een omschrijving en vermeld welke kanttekening je kunt plaatsen bij de resultaten van dit type onderzoek.

Zie figuur 1.

In de figuur zie je van 1996 tot 2002 een stijging van de totale criminaliteit.

Ook in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw is de totale criminaliteit gestegen.

Onderzoekers en politici hebben de stijging van de criminaliteit in relatie gebracht met maatschappelijke ontwikkelingen. Eén van die ontwikkelingen is vermindering van de sociale cohesie in de samenleving.

- 3p **29** Leg uit dat vermindering van de sociale cohesie een verklaring kan zijn voor de stijging van de criminaliteit. Betrek in je uitleg twee voorbeelden van vermindering van de sociale cohesie.

Maak gebruik van tekst 6.

Op pagina 38 van het rapport *Sociale veiligheid ontsleuteld?* staat:

“Een doeltreffend criminaliteitsbeleid omvat een mix van preventie en repressie.”

- 3p **30** Leg per hoofdlijn van het veiligheidsbeleid in tekst 6 uit of de nadruk ligt op repressief of op preventief beleid. Illustreer elke uitleg met een citaat waaruit het repressieve of het preventieve karakter blijkt.

Zie de regels 18 tot en met 25 van tekst 6.

Het OM kan meer zaken zelf afdoen om de druk op de rechterlijke macht te verlichten (regels 23-25). Het OM kan sancties opleggen (in plaats van zaken voor te leggen aan de rechter): de zogenaamde OM-afdoening.

- 2p **31** Noem twee andere mogelijkheden die het OM tot zijn beschikking heeft om de druk op de rechterlijke macht te verlichten.

Maak gebruik van het tekstfragment 'De tweede beleidslijn' (regels 26 tot en met 61).

De overheid heeft de beschikking over een hele reeks van maatregelen die ze kan inzetten om de veiligheid van haar burgers te vergroten. In dit fragment wordt een aantal maatregelen genoemd. De keuze voor deze maatregelen raakt de discussie over het dilemma van de overheid in de rechtsstaat.

3p **32** Wat houdt het dilemma van de overheid in de rechtsstaat in?

Leg vervolgens uit dat dit dilemma kan ontstaan bij het nemen van maatregelen die vallen onder de tweede beleidslijn 'toezicht en handhaving'. Doe dit aan de hand van een voorbeeld van een overheidsmaatregel uit dit tekstfragment.

De onderzoekers concluderen op grond van hun onderzoek dat verhoging van de pakkans een generaal preventieve werking heeft.

4p **33** Noem twee theorieën over de oorzaken van criminaliteit die kunnen verklaren dat verhoging van de pakkans een generaal preventieve werking heeft. Vermeld vervolgens welke verklaring elk van die theorieën voor die preventieve werking geeft.

In de regels 9-12 van tekst 6 staat dat veelplegers en criminele jongeren meer op maat (of persoonsgericht) bestraft moeten worden. Elders in het rapport wordt de veronderstelling geuit dat maatwerk in de sanctietoepassing de kans op recidive verlaagt. Door niet langer te kiezen voor een delictgebonden, maar voor een persoonsgebonden aanpak zouden sancties en nazorg effectiever zijn. In het strafrecht spelen verschillende theorieën over de rechtvaardiging van straf een rol. Zo wordt er onderscheid gemaakt tussen absolute en relatieve rechtvaardigingstheorieën.

2p **34** Sluit een persoonsgebonden aanpak meer aan bij absolute of bij relatieve rechtvaardigingstheorieën? Licht je antwoord toe.